

HYLDEST TIL KAJAK OG SLÆDE

Af redaktør *Ib Eichner-Larsen*

Det er selveste Ejnar Mikkelsen, der bringer den grønlandske kajak sin uforbeholdne hyldest med følgende ord:

„Kajak – uomtvisteligt det mest ideelle enkeltmandsfartøj, der er således konstrueret, at mand og båd er et væsen; manden lige så vel en del af båden, som båden en del af ham.“

Det er den fuldbefarne, der her taler om et fartøj, han har mødt i den natur, hvortil det var skabt – en let, rap, smidig bådtype, så spinkel, at den virker helt forkert blandt de massive isbjerge, mellem hvilke den manøvreres. Den er bygget på erfaringer, høstet af generationer; det er genial ingeniørkunst, skabt af et naturfolk, som hverken kendte regnestok eller logaritmer, men det er frem for noget et individuelt fartøj, bygget til den fanger, der skal bruge den, og i mål, der svarer til hans legemsbygning.

Da man i sin tid byggede Rundetårn, anvendte man mål som „en arms længde“ og „en hånds bredde“ – samme mål anvendte iøvrigt Tycho Brahe, da han konstruerede sine astronomiske instrumenter. Grønlænderen anvender en beslægtet fremgangsmåde. Otto Rosing taler i sin bog „Tikipok“ om disse målemetoder, hvor en afgørende faktor var spændvidden af fingrene hos den grønlander, der fremtidig skulle bruge kajakken.

En grønlandsk fanger har været gennem en hård skole, før han anses for at være en erfaren kajakroer. Noget af det første, han skal lære, er at kæntre med kajakken og derpå ved en manøvre med åren under vandet bringe kajakken på ret køl igen. Det skal hér oplyses, at fangeren er udstyret med en anoraklignende dragt af vandtæt skind, bundet stramt omkring ansigt og håndled samt omkring kajakkens mandehul. Man fatter ikke, at disse fangere ikke omkommer af kulde, når de tager en sådan vending i det iskolde vand; heller ikke, at de kan holde varmen, når de i timevis sidder med strakte ben i den snævre kajak på et sæde af isbjørneskind eller lomskind og med blot få millimeter skrabt sælskind mellem sig og havvandet.

Om så stormen hujer, og havet er i oprør, går den unge fanger til søs for at holde sine evner som kajakroer vedlige. Gennem tårnhøje frådende bølger manøvrerer

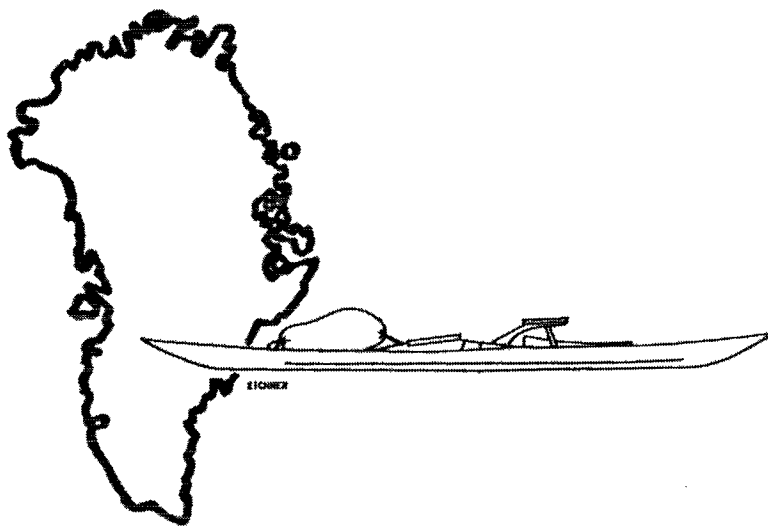
han sit fartøj med en sindsro, som savner sidestykke. Ofte er han helt skjult under vandmasserne, men slipper helskindet fra det – som regel. Fra sin pure ungdom har han trænet sig op til at holde vejret utroligt længe med hovedet under vand.

Otto Rosing fortæller i den omtalte bog, hvorledes hans farbror, Johannes Rosing i Sukkertoppen, engang under fangst fra kajak blev overrasket af en vinterstorm fra sydvest med kraftige snebyger. Stormen førte ham længere og længere ud på det åbne hav, og til sidst måtte han opgive at nå land, før stormen var løjet af. Han bragte sin kajak i læ af et isbjerg, og lå underdrejet her hele natten. Når hans øjne var ved at falde i på grund af udmattelse, surrede han åren til kajakken, for mistede han først sin åre, var han prisgivet.

Snart faldt han i søvn, men vågnede så ved, at kajakken var kæntræt, så han hang med hovedet ned i vandet. Hurtigt måtte han løsne åren og bringe sit fartøj på ret køl. Da dagen gryede, kunne han til alt held endnu skimte de højeste fjeldtoppe på kysten, men først efter en lang udmarvende sejlad nåede han land.

Man kan måske undre sig over, at fortidens fangere på langfart til egne, de ikke var fortrolige med, overhovedet kunne orientere sig i storisen uden kompas. Forklaringen ligger blandt andet i, at de medførte en stump træ, skåret med en kniv, så det gav et plastisk billede af kystlinien, de højeste fjeldtoppe, kløfterne og de steder, hvor der var mulighed for passage. Sådanne „landkendingspinde“ kunne man kalde dem, findes bevaret i Nationalmuseets etnografiske samling.

Disse uforfærdede fangere sørgede ikke blot for, at familien kunne opretholde livet, men var også i en lang periode et væsentligt led i kommunikationen ved at bringe post fra boplads til boplads. Det er dem, Grønlands Postvæsen har sat et minde med Jens Rosings smukke kajakfrimærke. Og det er som en hyldest til disse mandfolk af denne eller af tidligere generationer, at der i forbindelse med frimærkeudstillingen Phila-mik 72 på Tårnby Rådhus 29. september til 1. oktober 1972 i Grønland er arrangeret en postbefordring pr. kajak – verdens mest geniale fartøj, slet og ret.

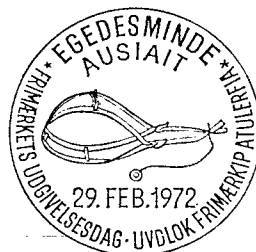

MED KAJAK - BY KAYAK - 30. AUG. 1972

*Specielt kajak-postkort til befordring mellem Tasiussak' og Julianehåb (K'ak'ortok')
– frankeret med kajakpostmærket.*

*Grønlands postvæsens særstempel
til speciel kajakpost
i forbindelse med frimærkeudstillingen
Phila-mik 72.*

Også hundespandet har fået sit eget frimærke i år i respekt for den enorme betydning, de trofaste dyr sammen med slædeførerne har haft for den grønlandske kommunikation. Hundene vil formentlig i modsætning til umiak'en, konebåden, holde stand mod diverse former for benzin- og oliedrevne osende og stinkende tekniske vidundere; simpelthen fordi man endnu ikke har fundet bedre samfærdselsmiddel over knudret is, gennem smeltevandssøer på havisen end den lidt kluntede slæde, trukket af seje hunde og opildnet af en mand, der selv kan lægge kræfter til, om det skulle blive nødvendigt.

Hundespandet har tidligere været forevigtet på et grønlandsk frimærke, nemlig på den såkaldte amerikanske udgave, som kom under besættelsen, den 1. februar 1945. I Politikens håndbog om Grønland anføres det om denne frimærkeserie side 249, at „de ekstraordinære forhold (2. verdenskrig) må bære skylden for, at der er fejl i motiverne: der er afbildet en sælart, der ikke lever i Grønland ... og hundespandet er forspændt efter amerikansk mønster, 2 og 2 ved siden af hinanden – et system, der ikke anvendes i Grønland, hvor hundene er forspændt i vifteform.“

Der er anledning til her at fastslå, at der intet er i vejen med de nævnte motiver, som er baseret på fotografier. Det er forfatteren af billedteksten i bogen, der er galt underrettet. I bogen „Grønlandske Fangere fortæller“ (Nordiske Landes Bogforlag 1971) baseret på fangerberetninger fra lærebøger, udsendt i 1922 og 1923, beretter fangere fra Kangamiut, Napassoq og Godthåb udførligt om sortsidefangst fra kajak, og det er netop en sortside-sæl, der vises på 5 øre mærket i nævnte serie.

Men nu motivet med hundespandet. Der er det så heldigt, at det har været muligt at spore det foto, der er lagt til grund for 30 øre-mærket i den amerikanske serie. Min allerførste erindring om begrebet Grønland stammer fra en udstilling i Industribygningen i København engang i tyverne ... en meget smuk udstilling, hvor emnet Grønland blev belyst og anskueliggjort for den syddanske befolkning på en så levende måde, at man uvægerlig måtte fatte en dyb interesse for befolkningen og na-

Et udvalg grønlandske frimærker.

1: Serie med kong Christian X i generalsuniform med isbjerge i baggrunden. Udsendt 1938. 2: Isbjørnemotiv med ødemærke i baggrunden (udsendt 1938).

3-8: Serie udsendt 1. februar 1945. Tegninger og trykning besørget i USA, og de ekstraordinære forhold (2. verdenskrig) må bære skylden for, at der er fejl i motiverne: der er afbildet en sælart, der ikke lever i Grønland, kong Christians hest er pasgænger, og hundeforspændet er forspændt efter amerikansk mønster, 2 og 2 ved siden af hinanden — et system, der ikke anvendes i Grønland, hvor hundene er forspændt i vifteform.

turen deroppe. Her var det også, at jeg første og eneste gang så Knud Rasmussen — ja, jeg dristede mig endog til at røre ved ham, mens han stod i trængslen ved et af de store panoramer. En sådan berømtthed *måtte* man røre ved for at forstå, at han var virkelig.

Min far forærede mig ved den lejlighed et smukt billedhæfte om Grønland, udgivet af Grønlands Styrelse og under redaktion af Alfred Berthelsen og Kristjan Bure. Som slutvignet i dette hæfte finder man under indholdsfortegnelsen det selvsamme motiv som på det omstridte frimærke — nøjagtig det samme billede. Videre efterforskninger har vist, at billedet efter alt foreliggende er taget af orlogskaptajn Janus Sørensen, der i 1924—25 af Marinen var udsendt til Angmagssalik-distriktet. Janus Sørensen var en ivrig fotograf, og en meget stor del af hans billeder er bevaret på Nationalmuseet, derunder også det nævnte, som forøvrigt på et tidspunkt tillige blev udsendt som postkort. Det fik således en meget stor udbredelse — nåede altså også Amerika.

Og nu kommer vi frem til det centrale i hele historien: Hundeforspændet. Den slæde, som er vist på mærket (respektive fotografiet) er af den vestgrønlandske type, der er længere end den østgrønlandske, men ikke destomindre er hundene forspændt på østgrønlandsk vis, nemlig i grupper foran hinanden. I Vestgrønland

spænder man hundene for i vifteform, som det fremgår af Jens Rosings ny hundeslæde-frimærke, men i Østgrønland er denne metode ikke hensigtsmæssig, fordi hundene skal kæmpe sig frem gennem væsentlig mere sne end på vestsiden.

I Østgrønland anvendes i reglen spand på syv hunde med to hunde i front, to umiddelbart bagefter og tre nærmest slæden, eller, som på det i USA trykte frimærke, een hund i front fulgt af to gange tre hunde.

Den omstændighed, at der er tale om en vestgrønlandsk slæde i Østgrønland, fører Jens Rosing hen på tanken om, at manden på slæden kunne være hans farbror, præsten Peter Rosing, som netop medførte og brugte en slæde fra Jakobshavn under et ophold i Østgrønland. Der kan også være tale om, at hundekøreren er overkateket Karalè Andreassen eller Salo Boasen, som opholdt sig i Angmagssalik-distriktet på samme tid, men det bliver vanskeligt at afgøre. Billedet (fotografiet) er ikke så tydeligt, at ansigtstrækkene kan skelnes. Men, at slæden er grønlandsk, og spandet autentisk, det er stensikkert.

